

Összefoglalás

Doktori disszertációmban a garamszentbenedeki apátságot megalapító 1075. évi oklevél helyneveinek nyelvtörténeti, névtörténeti vizsgálatára vállalkoztam. Az oklevél tulajdonneveinek és azok latin szövegkörnyezetének a nyelvtörténeti elemzését megnehezíti az a körülmény, hogy a 11. századi hiteles oklevél nem maradt ránk. A nyelvészeti vizsgálatokhoz csupán az a 13. századi irat áll rendelkezésünkre, amelynek a 11. századi hiteles alapítólevél az alapja ugyan, de az eredeti részek mellett ez az oklevél a szöveghez a 13. század folyamán hozzátoldott részeket is tartalmaz.

Dolgozatom legfőbb céljának azt tekintettem, hogy a garamszentbenedeki alapítólevél névanyagára támaszkodva megalapozzam egy új, speciálisan a kétes nyelvtörténeti forrásértékű nyelvemlékek feldolgozását segítő módszertan kidolgozását. A célkitűzésemnek megfelelően disszertációmban nem tértem ki az oklevélben szereplő valamennyi szórvány részletes bemutatására. A megközelítőleg 250 szórvány közül azokat a tulajdonneveket, illetve szövegrészleteket választottam ki, amelyeknek az elemzése a 11., illetve a 13. századi nyelvünkre jellemző állapotok feltárása mellett az interpolált oklevelek minél több tulajdonságát is a felszínre hozhatta.

Az első fejezetben a magyarországi oklevelezés legfontosabb jellemzőit, a fennmaradt oklevelek feldolgozásának a helyzetét és az oklevelek között sajátos helyet elfoglaló interpolált oklevelek tulajdonságait mutattam be. A második fejezetben a garamszentbenedeki apátság, illetve az alapítólevél keletkezési körülményeit, továbbá az oklevél filológiai megítélését tárgyaltam. Disszertációm harmadik nagyobb egysége az interpolált alapítólevél nyelvtörténeti forrásértéke körüli problémákat járta körül. Az oklevél fennmaradási formája szükségesnek éreztem, hogy részletesen foglalkozzam az oklevél kritikai kiadásaival: a nyelvészeti vizsgálatok szempontjából is kulcsszerepe van ugyanis annak, hogy egy-egy szöveghelyet miért tartottak 13. századi keletkezésűnek a kritikai kiadások készítői. Az interpolált oklevelek hiteles részeinek, illetve az interpoláció során keletkezett szöveghelyeinek a nyelvészeti forrásértéke nem azonos, ennek megfelelően külön alfejezetben tértem ki az oklevél eredeti és interpolált szórványainak és azok szövegkörnyezetének az elemzésére. Dolgozatom utolsó, negyedik fejezetében egyfelől két kiemelt jelentőségű határleírás elemzése kapott helyet. Az egyik határleírás az apátság közvetlen környezetét mutatja be, a másik határleírás pedig az, amelynek szövegét az alapítólevélen kívül egy további oklevél is megőrizte. Ez az 1338. évi oklevél ráadásul valószínűleg nem a 13. század második felében interpolált oklevél szövegét, hanem a 11.

századi eredeti oklevelet írta át. A két szöveg összevetése éppen ezért jó alapot biztosított az interpoláció, illetve az oklevelek átírása során bekövetkező módosítások feltárásához. A határleírások elemzése mellett ez a fejezet két igen bizonytalan eredetű helynévi szórvány, a *Huger* és a *Susolgi* nevek nyelvtörténeti vizsgálatához is újabb adalékokat kívánt nyújtani. A negyedik alfejezetben a szórványok beillesztését, különösképpen az alapítólevélben latinul, illetve latinizáló alakban szereplő nevek vizsgálatát állítottam a középpontba, de a kérdéskör minél tüzetesebb feltárása érdekében e helyütt tágabb kontextust érvényesítettem, azaz más oklevelek helyneveit is bevontam az elemzésbe. A fejezet utolsó alfejezetben végül a garamszentbenedeki apátsági birtokok neveinek változástörténetével foglalkoztam egy speciális szempontot érvényesítve: e vizsgálat során ugyanis pusztán azokra a helynevekre voltam tekintettel, amelyek az *apát* főnévből alakultak.